

De UB als Learning Space

Vanouds hebben bibliotheken instructie verzorgd voor studenten en anderen om informatie te leren zoeken en vinden. In de elektronische omgeving zijn deze informatievaardigheden nog meer van belang. UKB, het samenwerkingsverband tussen universiteitsbibliotheken en de KB, heeft de werkgroep Learning Spaces ingesteld om voorstellen te doen voor de verdere ontwikkeling van de informatievoorziening in de elektronische leeromgeving.

Gaby Lutgens en Gert Goris

Werkplekken universiteitsbibliotheek Tilburg

Foto: Ben Bergmans

*****

Studeren aan een hogeschool of universiteit is de laatste decennia sterk veranderd. Met de invoering van de bachelor/masterstructuur is het curriculum anders samengesteld en met de major/minorprogramma's is het interdisciplinaire karakter van studierichtingen sterk toegenomen. Opleidingen bieden de studenten meer flexibiliteit en keus. Daarbij

is de nieuwe generatie studenten minder regulier; er zijn meer tijdelijke (buitenlandse) of contractstudenten en ze werken vaak naast hun studie. De huidige student heeft meer en meer de beschikking over laptops en andere 'mobile' werk- en communicatiemiddelen, die het mogelijk maken werk, studie en sociaal leven makkelijker te combineren. Studen-

Wie zijn...

Gaby Lutgens is werkzaam bij de universiteitsbibliotheek van Maastricht. Zij ondersteunt docenten bij het in gebruik nemen van de elektronische leeromgeving binnen hun onderwijs. Daarnaast adviseert zij faculteiten en college van bestuur over projecten en implicaties op het gebied van e-learning, ook in relatie tot traditionele academische vaardigheden als onderzoeks- en informatievaardigheden.

Gert Goris is adjunct-directeur en hoofd van de afdeling wetenschappelijke informatiediensten van de UB van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Naast beleidsmatige taken en onderzoek gerelateerde projecten houdt hij zich bezig met activiteiten van de UB in het onderwijs. Momenteel is hij voorzitter van de UKB-werkgroep Learning Spaces en in die hoedanigheid betrokken bij een groot scala aan activiteiten van UB's in het onderwijs.

'UB als studielandschap vervult essentiële rol binnen universitair onderwijs'

ten doen daarmee een beroep op een adequate infrastructuur voor (online) onderwijs, studeren en samenwerken. En dit vraagt een grotere flexibiliteit. Naast het contactonderwijs is er meer plaats voor zelfstudie en groepswerk. Daarmee verandert de vraag naar faciliteiten en leermiddelen en er ontstaat een groeiende collectie aan digitale leermiddelen.

Het nieuwe onderwijs

De UB vertegenwoordigt het hart van de wetenschap: de omgang met wetenschappelijke informatie vormt immers de kern van onderwijs en onderzoek: vinden, werken, gebruiken, creëren, verspreiden en doceren van wetenschappelijke informatie. De UB als centrum voor wetenschappelijke informatievoorziening dient op de veranderingen in het onderwijs in te spelen, zowel ruimtelijk als virtueel. *Ruimtelijk* is de bibliotheek meer dan een opslagplaats voor boeken en tijdschriften

en studieplaats voor studenten. Het is de plaats waar je in eerste instantie naartoe gaat om te studeren en (samen) te werken. Waar je informatie tot je neemt, kennis uitwisselt. Waar deze activiteiten worden ondersteund door ruimten met verschillende functies; studie- en werkplekken voor individueel en groepsgebruik, faciliteiten voor webconferenties, kijk- en luisterkamers, studielandschappen voor bijvoorbeeld probleem gestuurd onderwijs, data labs, scriptieateliers, maar ook tentoonstellingsruimten, een auditorium en informele ontmoetingsplaatsen.

Onderzoek heeft uitgewezen dat de UB als studielandschap een essentiële rol vervult binnen het universitaire onderwijs; studeren in een omgeving waar ook anderen studeren maakt het reëel, waar studeren in afzondering onwerkelijk kan worden en daardoor ineffectief. Onderzoek heeft ook uitgewezen dat leren steeds meer een sociaal proces is. Kennis die gedeeld en opgebouwd wordt middels interactie met anderen wordt beter geabsorbeerd. Studenten hebben behoefte om samen te werken in een geborgen omgeving. Die omgeving wordt hen geboden door de UB. Dit is de fysieke Learning Space en een *corporate asset* voor elke universiteit.

Maar de UB ondersteunt ook het *virtuele* onderwijs- en leerproces. De muren van de UB als werk- en studieplek zijn als het ware vaag; als de student aangestuurd wordt vanuit de elektronische leeromgeving met opdrachten en literatuurlijsten en mogelijk zelfs digitale selecties uit diverse bronnen; als de student voor het schrijven van een paper een literatuurstudie uitvoert en dit paper vervolgens aan een database toevoegt voor een peer-review; of als de student samen met medestudenten een wiki creëert rondom een specifiek thema. De UB ondersteunt dit door het aanbieden van haar digitale bronnen in de elektronische leeromgeving, door het opslaan en ontsluiten van digitale leerobjecten in een leermiddelen-repository en door het opslaan en ontsluiten van studentwerkstukken en scripties en geeft zo inhoud aan de virtuele Learning Space.

De meeste van de genoemde functies vervult de UB al jaren, maar de accenten veranderen. Zoals de behoefte aan (online) groepswerkplekken en het digitaal publiceren van scripties. Ook komen er nieuwe

functies bij, zoals de *data librarian*, en een nieuw scala aan diensten, zoals de inrichting van virtuele leer- en werkomgevingen en interactieve cursussen informatievaardigheden.

Het vraagt wel iets van de UB-medewerker...

Learning Spaces als thema

Omdat de activiteiten van universiteitsbibliotheken op het vlak van onderwijs zeer uiteenlopen en om de samenwerking te stimuleren heeft UKB, het samenwerkingsverband tussen universiteitsbibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek, de Werkgroep Learning Spaces ingesteld.¹ Doel is om voorstellen te doen voor de verdere ontwikkeling van de informatievoorziening in de leeromgeving, die steeds meer wordt bepaald door ICT-toepassingen (digitale leeromgeving) en e-learning. De werkgroep rapporteert aan UKB en biedt gevraagd en ongevraagd advies over de rol van de UB in onderwijs. Daarbij richt de werkgroep zich vooral op twee aandachtsgebieden: informatievaardighedenonderwijs en de manier waarop UB's zich manifesteren in de Digitale Leeromgeving (DLO).

Vanouds hebben bibliotheken instructie verzorgd voor studenten en anderen om informatie te leren zoeken en vinden. In de elektronische omgeving, vaak ver buiten de muren van de instelling, waar met één trefwoord een gigantische stroom informatie gegenereerd wordt, zijn deze informatievaardigheden nog meer van belang. De aandacht verschuift daarbij steeds meer van *het vinden* naar *het beoordelen van de resultaten* en het vervolgens *verantwoord gebruiken*.

De rol van de bibliotheek als docent zal in deze omgeving alleen maar toenemen en we zien dan ook dat de oude opvatting van informatievaardighedenonderwijs waarin we de student bronnenkennis, methoden en technieken van literatuuronderzoek en informatiemanagement probeerden bij te brengen, verschuift. Na de poging de student te ont-Google-en (onbegonnen werk!), lieten we de student kennismaken met de informatie-industrie met (commerciële) wetenschappelijke uitgeverij die slechts marginaal via Google te vinden zijn. We vertelden over Open Access als alternatief voor de traditionele informatieverspreiding, over kwaliteit

van bronnen, over internetonderzoek. Zo langzamerhand is er een scala van met elkaar samenhangende onderwerpen ontstaan die betrekking hebben op informatievaardigheden en die een veelheid van invalshoeken op het thema bieden. Maar ook leren we ze gebruik te maken van diverse zoekmachines, leggen we de link met hetgeen docenten aanreiken in de elektronische leeromgeving en ondersteunen we studenten bij het leren maken van concept maps, wiki's en blogs. En omdat we verwachten dat studenten zich in deze rijke leeromgeving ontwikkelen tot de beoogde bachelor of master, groeit de behoefte explicieter de brug te slaan naar de docent in de faculteit. Zo geeft de docent de opdracht een paper te schrijven en daarvoor literatuur te zoeken en verwerken; de docent vraagt om inpassing van elektronisch beschikbare bronnen in de leeromgeving; de docent maakt gebruik van plagiaatdetectie-software en dus moet de student weten wat plagiaat is; en de docent vraagt aan studenten om tussen de contactmomenten in zelf of in een groep te werken met de leermiddelen en applicaties die in de UB worden aangeboden. De UB wordt op die manier meer en meer een partner op het gebied van leren en onderwijzen. En dus zijn ook de docenten onze doelgroep.

En dat vraagt iets van de UB-medewerker...

Taken werkgroep

De UKB werkgroep Learning Spaces ziet het als haar taak de activiteiten van UB's met betrekking tot het huidige onderwijs te inventariseren, daartussen dwarsverbanden te leggen en samenwerking te stimuleren. Het is tevens een platform voor uitwisseling van kennis en ervaring op het gebied van haar onderwijsactiviteiten tussen de diverse UB's. Zo heeft de werkgroep op 18 februari van dit jaar een workshop² georganiseerd rond de thema's informatievaardighedenonderwijs, beheer en ontsluiting van digitale leermiddelen, nieuwe media en het onderwijs en de rol van de bibliotheek in de digitale leeromgeving. Middels enkele presentaties en twintig demonstraties tijdens een interactieve carrousel is een overzicht gegeven van wat nu reeds binnen de UB's gebeurt. De workshop werd afgesloten met een discussie over de rol van UB's in

het onderwijs. De werkgroep die tot dan toe vijf leden telde, is na deze dag uitgebreid tot dertien leden (afkomstig van evenzovele onderwijsinstellingen).

De werkgroep – waar mogelijk in nauw overleg met het Landelijk Overleg Omgaan met Wetenschappelijk Informatie (LOOWI) en Samenwerkingsverband Hogeschool Bibliotheken (SHB) – probeert inhoud te geven aan het onderwerpen en registreren van informatievaardigheden, met thema's variërend van kwaliteitsbeoordeling en open access tot internetonderzoek en het verzamelen en verwerken van onderzoeksdata. Uiteraard met expliciete aandacht voor integratie van deze vaardigheden in het curriculum, docenten workshops, didactiek en toetsing / evaluatie.

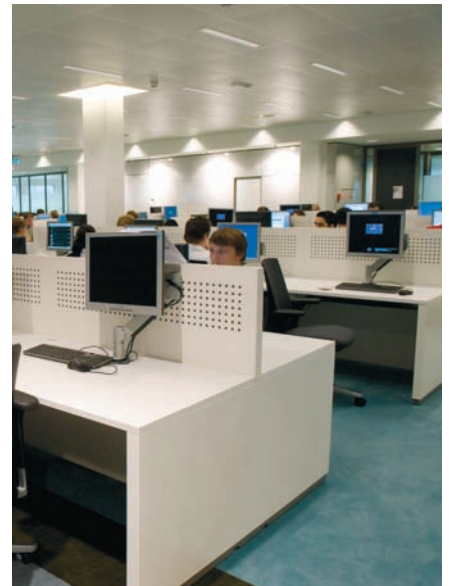
Met betrekking tot hoe en waar bibliotheekdiensten in de DLO worden aangeboden en de inpassing van web 2.0-technologie, sociale netwerken en mobiele communicatiekanalen in het UB-dienstenpakket wordt momenteel onderzocht waar onze doelgroep zich op het web bevindt, waar ze gebruik van maakt in relatie tot de UB en wat de doelgroep van de UB vindt. Interactie met de doelgroep wordt gestimuleerd in virtuele kenniscentra, studielandschappen en scriptieateliers.

Naast deze inhoudelijke aandachtspunten wil de werkgroep een digitaal platform tot stand brengen over de UB en haar rol in het onderwijsproces. Het platform dient om alle activiteiten van UB's in dat kader te inventariseren en te beschrijven en diensten en producten te delen.

En de nieuwe UB-medewerker is...

Als het streven is aan te sluiten bij de verander(en)de student en het verander(en)de onderwijs, moeten de UB en haar medewerker zich mee ontwikkelen. Willen we de dialoog over inpassing van informatievaardigheden in het curriculum starten en voeren, willen we kennis en vaardigheden in de gecreëerde *learning spaces* kunnen overbrengen en een actuele en krachtige leeromgeving garanderen, wordt een beroep gedaan op didactische, technologische en beleidsmatige vaardigheden van het bibliotheekpersoneel. Dit vraagt om heel nieuw type medewerker. Of op zijn minst expliciet

'UB en haar medewerker moeten zich mee ontwikkelen met verander(en)de student en verander(en)de onderwijs'

aandacht voor competentie en kennisontwikkeling van de huidige UB-medewerker. En uiteraard hoeft je geen vijfpotige schapen aan te trekken; een mix van medewerkers met ieder hun eigen expertise maakt de organisatie dynamisch en flexibel. De uitdaging ligt naast expert zijn op het gebied informatieopslag en -ontsluiting in het op peil brengen van de kennis van sociale software en van de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van mobiele communicatie. En voldoende gevoel voor onderwijsontwikkeling en innovatie om een ware partner in onderwijs en leren te worden. <

Noten

- 1] Daarnaast kent de UKB de Commissie Bijzondere Collecties, de Werkgroep Collectiemanagement en de Werkgroep Innovatie Digitale Bibliotheek.
- 2] ukblearningspaces.wordpress.com/workshop-18-februari-2010/